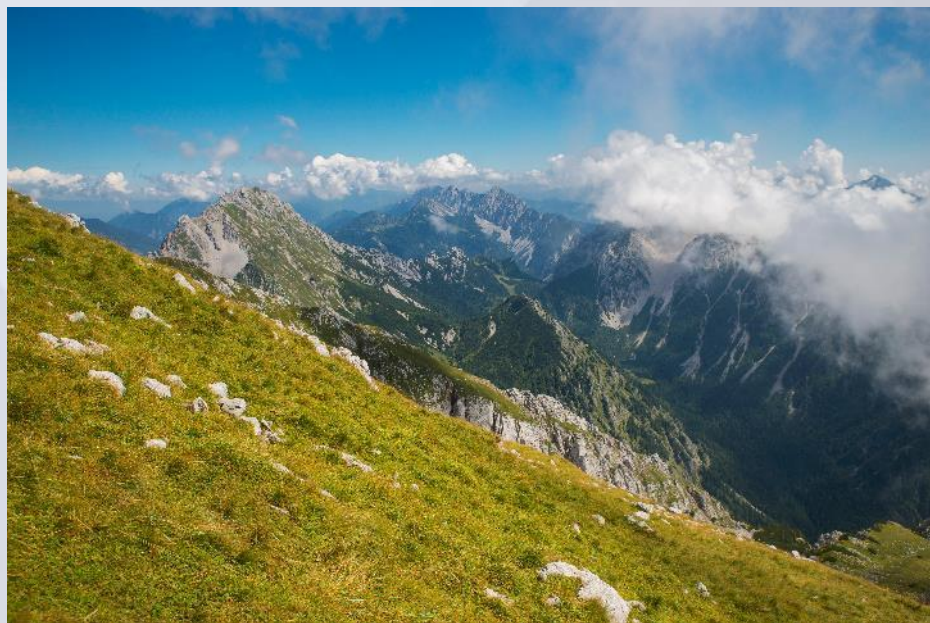

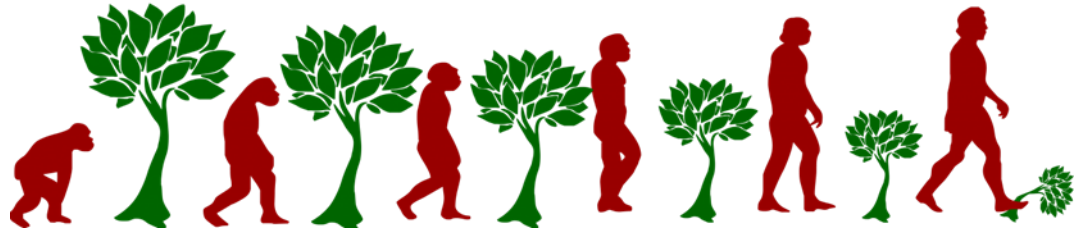
REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA NARAVNE VIRE IN PROSTOR

TEMELJNA NAČELA IN PRAVNI RED OHRANJANJA NARAVE

mag. Sabina Jereb
Ministrstvo za naravne vire in prostor

Strokovno usposabljanje za naravovarstvene in
prostovoljne nadzornike 2025 (22. in 23. 9. 2025)

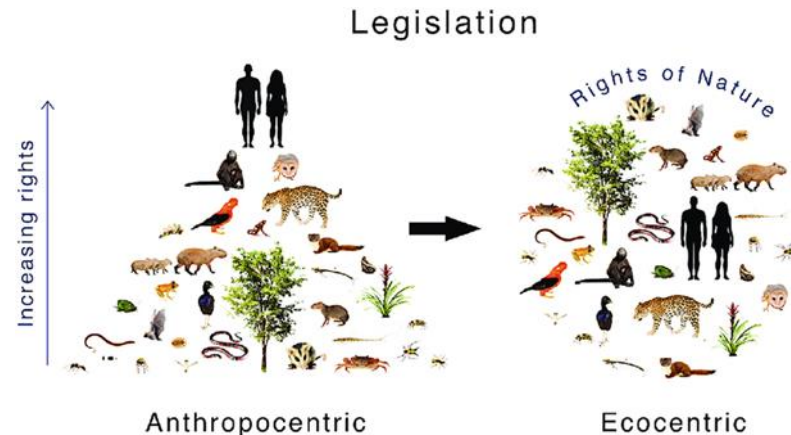

Vir: <https://mesanec.si/> Ilustracija Samira Kentrić

Uvod

- Družba – država – pravni red – obveznost – državna prisila – vrednote in ravnanje
Ohranjanje narave je rezultat družbenega dogovora, a ni zgolj predmet pravnega reda!

- Varstvo izbranih delov narave ali narave kot celote?
- Načelo potrebnosti in sorazmernosti pravnega urejanja
- Poseganje v ustavno zagotovljeno lastninsko pravico
- Načelo določ(e)nosti: pravno pravilo (dispozicija in sankcija)
- Pravni akt – zakon, podzakonski predpis, akt lokalne skupnosti, odločba
- Nadzor nad izvajanjem predpisov

Uvod - pojmi

- Naravna dediščina – narava – okolje
- [Zakon o varstvu okolja \(ZVO-2\)](#):
 - Narava je celota materialnega sveta in sestav z naravnimi zakoni med seboj povezanih ter soodvisnih delov in procesov. Človek je sestavni del narave. Okolje je tisti del narave, kamor seže ali bi lahko segel vpliv človekovega delovanja.
 - Naravne dobrine: naravni viri, naravno javno dobro, naravne vrednote
 - Deli okolja so tla, mineralne surovine, voda, zrak in živalske ter rastlinske vrste, vključno z njihovim genskim materialom
- [Zakon o ohranjanju narave \(ZON\)](#):
 - Biotska raznovrstnost, naravne vrednote, zavarovana območja
- Naravna dediščina – kulturna dediščina

Zakonska načela ohranjanja narave

- ZON:
načelo ohranjanja biotske raznovrstnosti, trajnostne rabe sestavin biotske raznovrstnosti, ohranjanja naravnih procesov, varstva naravnih vrednot in obnovitve
- ZVO-2:
načelo trajnostnega razvoja, celovitosti, sodelovanja, preventive, previdnosti, odgovornosti povzročitelja obremenitve, plačila za obremenjevanje, subsidiarnega ukrepanja, spodbujanja, vključevanja javnosti, varstva pravic, dopustnosti posegov v okolje in ekološke funkcije lastnine

Cilji ohranjanja narave

- Ohranitev naravne dediščine: naravnih vrednot in biotske raznovrstnosti
- Ohranitev /stanja oziroma procesov
- Prednostna uporaba pozitivnih ukrepov
- Minimalno poseganje v lastninske pravice (v okviru ekološke funkcije lastnine)
- Prednostna ohranitev osnovne funkcije
- Omogočanje javne dostopnosti
- Ozaveščanje javnosti

Pravni red

Celovit sistem pravnih norm varstva narave:

- Pravo EU
- Ustava RS
- Mednarodne konvencije
- Slovenski pravni red
- Civilno pravo
- Kazensko - prekrškovno pravo
- Upravno pravo – področje varstva okolja

Pravo EU

- Direktiva o ohranjanju prostoživečih ptic (1979)
- Direktiva o ohranjanju naravnih habitatov ter prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst (1992)
- Uredba o varstvu ogroženih vrst pri trgovini – CITES (1997)
- Uredba o preprečevanju in obvladovanju vnosa in širjenja invazivnih tujerodnih vrst (2014)
- Uredba o obnovi narave (2024)

Ustava RS

Zorjan Smiljanič, Ustava v stripu, us-rs.si

- država skrbi za ohranjanje naravnega bogastva (4. člen)
- ekološka funkcija lastnine (67. člen)
- pravica do zdravega življenjskega okolja, dolžnost države, da ga zagotavlja, povzročitelj poravnava škodo, varstvo živali pred mučenjem ureja zakon (72. člen)
- vsakdo je dolžan v skladu z zakonom varovati naravne znamenitosti in redkosti, dolžnost države in občin, da ohranjajo naravno dediščino (73. člen)

Depositphotos

Mednarodne konvencije

Nekatere ključne konvencije na področju ohranjanja narave:

- Ramsarska konvencija – mokrišča (1971)
- Konvencija o svetovni kulturni in naravni dediščini – UNESCO (1972)
- Konvencija o mednarodni trgovini z ogroženimi vrstami prosto živečih živali in rastlin - CITES (Washingtonska) (1973)
- Bonska konvencija – selitvene vrste prosto živečih živali (1979)
- Bernska konvencija – evropske vrste in habitati (1979)
- Konvencija o biološki raznovrstnosti – CBD (1992)

Civilno pravo

- civilno pravo ureja osebna in premoženjska razmerja med pravnimi subjekti
- več vej: obligacijsko pravo, stvarno pravo, dedno pravo, družinsko, izvršilno pravo
- za varstvo narave je relevantno obligacijsko pravo (pogodbeno in odškodninsko pravo), delno tudi stvarno in izvršilno pravo
 - pogodbeno varstvo (pogodba o varstvu 47. člen ZON, pogodba o skrbništvu 48. člen, druge civilne pogodbe)
 - odškodnina zaradi omejitev in prepovedi (51. in 89. člen ZON), povzročena škoda po zavarovanih vrstah – neprava odškodnina (93. člen)
 - nakupi zemljišč, ustanovitev služnosti ...

TheLawBlog

Kazensko pravo

Kazensko pravo ureja varstvo temeljnih vrednot in koristi zgodovinsko dane družbe proti nevarnim napadom in ogrožitvam

- kazniva dejanja zoper okolje, prostor in naravne dobrine (332. do 347. člen Kazenskega zakonika (KZ-1)): obremenjevanje in uničevanje okolja, nezakonito ravnanje z zaščitenimi živalmi in rastlinami ...,
- nedovoljen izvoz in uvoz stvari, ki so naravna vrednota (218. člen KZ-1),
- poškodovanje ali uničenje stvari, ki so naravne vrednote (219. člen KZ-1)

Prekrškovno pravo

"I love repeating offences."

- prekrškovno pravo je kaznovalno pravo
- namen je sankcioniranje ravnanj, ki so škodljiva, vendar manj kot kazniva dejanja
- materialno se prekrški določajo z zakoni, uredbami in odloki
- način pregona - postopek je določen z zakonom o prekrških

Prekrški določeni v:

- [Zakon o ohranjanju narave](#) (ZON) - 160., 160.a, 161. in 161.a člen,
- [Zakon o varstvu podzemnih jam](#) (ZVPJ) - 49. do 54. člen
- [Zakon o regijskem parku Škocjanske jame](#) (ZRPSJ) - 28. do 34. člen
- [Zakon o Triglavskem narodnem parku](#) (ZTNP-1) – 62. do 65. člen
- [Zakon o spominskem parku Trebče](#) (ZSPT) – 25. do 27. člen
- predpisi, izdani na podlagi ZON

"Get ready! The next wave of legislation is rolling in."

IStock

Upravno pravo

- upravno pravo obsega predpise, ki urejajo organizacijo države in občje javne uprave, delovanje njunih organov in razmerje med posamezniki ter njihovimi organi in organizacijami
- upravno procesno pravo – upravni postopek, upravni spor
- javna uprava zajema vsa tista področja, ki obsegajo urejanje dejavnosti, s katerimi se zagotavlja javni interes oziroma javna korist varstvo okolja in narave, urejanje prostora, urejanje voda, gospodarjenje z gozdom, urejanje kmetijskih zemljišč, varstvo in lov divjadi in rib ...(ZON, ZVO-2, [Zakon o divjadi in lovstvu \(ZDLov\)](#), [Zakon o kmetijskih zemljiščih](#) (ZKZ), [Zakon o vodah](#) (ZV-1), [Zakon o gozdovih](#) (ZG), ..)

Ključni predpisi s področja ohranjanja narave in povezana zakonodaja

- Zakon o varstvu okolja – načela in nekatere systemske rešitve
- Zakon o ohranjanju narave
- Zakon o varstvu podzemnih jam
- Zakon o Triglavskem narodnem parku, Zakon o regijskem parku Škocjanske jame, Zakon o spominskem parku Trebče
- podzakonski predpisi (uredbe in pravilniki)
- predpisi lokalnih skupnosti – akti o zavarovanju
- Zakon o gozdovih, Zakon o divjadi in lovstvu, Zakon o morskem ribištvu, Zakon o sladkovodnem ribištvu
- Zakon o vodah
- Zakon o kmetijskih zemljiščih
- drugi zakoni o zdravstvenem varstvu rastlin, veterini in zaščiti živali...

Ključni sistemski podzakonski predpisi

- Uredba o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah/rastlinskih vrstah/gliv/habitatnih tipih
- Pravilnik o presoji sprejemljivosti vplivov izvedbe planov in posegov v naravo na varovana območja
- Uredba o posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000)
- Uredba o ravnanju in načinih varstva pri trgovini z živalskimi in rastlinskimi vrstami
- Pravilnik o določitvi in varstvu naravnih vrednot/Uredba o zvrsteh naravnih vrednot
- Pravilnik o uvrstitvi ogroženih rastlinskih in živalskih vrst v rdeči seznam
- Predpisi o zavarovanju...
- Predpisi o omejitvah ravnanja/dejavnosti/začasnem zavarovanju...

European Parliament

Programi in strategije

- Nacionalni program varstva okolja/narave
- Strategija ohranjanja biotske raznovrstnosti
- Program upravljanja območij Natura 2000
- Načrti upravljanja zavarovanih območij
- Strategija upravljanja z rjavim medvedom
- Strategija ohranjanja in upravljanja volka
- Strategija ohranjanja in trajnostnega upravljanja evrazijskega risa v Sloveniji
- Akcijski načrt za obravnavanje prednostnih poti vnosa invazivnih tujerodnih vrst, ki zadevajo Unijo

Subjekti varstva

Consilium.europa.eu

- država
- lokalne skupnosti
- ZRSVN, upravljalci zavarovanih območij
- nadzor: inšpekcijski, strokovni, neposredni nadzor v naravi (naravovarstveni in prostovoljni nadzorniki)
- pravne in fizične osebe

Ohranjanje narave – skrb in obveznost vseh!

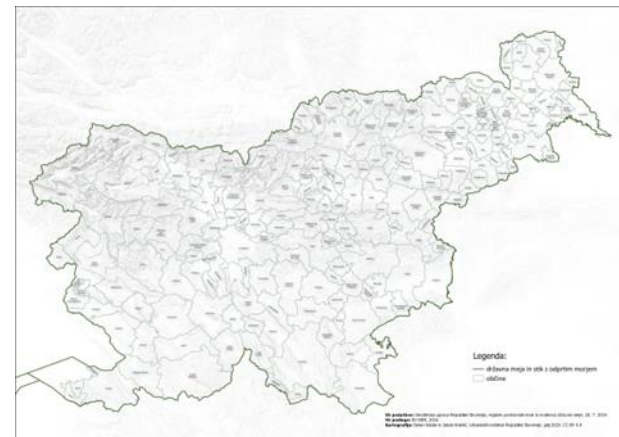
Travel Slovenija

Pristojnosti države

- Sprejemanje politike ohranjanja narave (strategije, načrti upravljanja, pravni okvir, določitev zavarovanih območij..)
- Sprejemanje ukrepov varstva naravnih vrednot državnega pomena in ukrepov za ohranjanje biotske raznovrstnosti
- Zagotavljanje javne službe ohranjanja narave
- Zagotavljanje nadzora – inšpekcijskega in neposrednega
- Spremljanje stanja
- Finančni mehanizmi

Pristojnosti samoupravnih lokalnih skupnosti

- Varstvo naravnih vrednot lokalnega pomena
- Sprejemanje ukrepov varstva
- Zagotavljanje javne službe ohranjanja narave – upravljanje zavarovanih območij
- Financiranje ukrepov varstva

Ukrepi varstva narave

- predpisane posredne in neposredne aktivnosti za doseganje ciljev in namenov varstva narave
- izvajajo jih subjekti varstva
- zagotavljajo jih organi in organizacije, ki so za to zadolžene v sistemu varstva narave

Načini varstva

- VARSTVENE USMERITVE – usmerjanje dejavnosti, načrtovanja in izvajanja posegov
- VARSTVENI REŽIMI - prepovedi ali omejitve ravnanj
 - splošne prepovedi ali omejitve = okoljski standard (npr. prepoved namernega vznemirjanje ali poškodovanja rastlin in živali, prepoved vožnje z motornimi vozili v naravnem okolju, prepoved uničevanja podzemnih jam....)
 - prepovedi ali omejitve v zavarovanih območjih /lahko tudi omejitev lastninske pravice
- RAZVOJNE USMERITVE - spodbujanje ravnanja, ki je za ohranjanje narave koristno

Vrste ukrepov

Depositphotos

- pravni – fizični
- obvezujoči – prostovoljni
- stalni – začasni
- neposredni – posredni – izvedbeni
- aktivni - pasivni

Neposredni ukrepi

- Pogodbeno varstvo
- Skrbništvo
- Začasno zavarovanje
- Zavarovanje
- Obnovitev
- Označitev v naravi
- Omejitev ravnanj, ki ogrožajo zavarovane vrste
- Omejitev ogledovanja in obiskovanja
- Obveznost ugotovitve prisotnosti obm. z varstv. statusom

Posredni ukrepi

- Naravovarstvene smernice
- Presoje sprejemljivosti vplivov planov
- Presoje sprejemljivosti vplivov posegov na naravo
- Prevlada druge javne koristi
- Naravovarstveno soglasje
- Dovoljenje za poseg v naravo
- Izravnalni in omilitveni ukrepi
- Odprava škodljivih posledic
- Spremljanje stanja

Izvedbeni ukrepi

SAMO NA ZAVAROVANIH OBMOČJIH

- Zakonita predkupna pravica
- Vpis varstvenega statusa za zemljišča na ZO v ZK
- Omejitev pravnega prometa z državno lastnino
- Soglasje UE v prometu z nepremičninami na ZO
- Razlastitev
- Odkup zaradi omejitev lastninske pravice
- Odškodninske odgovornosti države in lokalne skupnosti

Organiziranje dejavnosti ohranjanja narave

- Organiziranje dejavnosti ohranjanja narave služi namenom in ciljem ohranjanja narave
- Naloge organov, organizacij in drugih pravnih ali fizičnih oseb se delijo na
 - oblastne
 - upravne
 - strokovne
 - nadzorne
 - upravljaljske

Organi in organizacije

Keele University

- Državni zbor RS
- Vlada RS
- Ministrstvo za naravne vire in prostor
- Druga ministrstva z inšpektorati, vključno s policijo
- Finančna uprava RS
- Zavod RS za varstvo narave
- upravljavci zavarovanih območij
- občine
- drugi javni zavodi: Zavod za gozdove Slovenije, Zavod za ribištvo Slovenije...

Ministrstvo za naravne vire in prostor

- Direktorat za naravo:
 - Sektor za biotsko raznovrstnost
 - Sektor za naravne vrednote in zavarovana območja
 - Sektor za upravne zadeve s področja narave
 - Sektor za rudarstvo
- Inšpektorat RS za naravne vire in prostor

Nevladne organizacije

- Društva
 - strokovna in ljubiteljska
 - status delovanja v javnem interesu
- Ustanove
- Zavodi
- Civilne iniciative

